

Opinia Narodowego Instytut Zdrowia Publicznego - Państwowego Zakładu Higieny dotycząca możliwości funkcjonowania kąpielisk w sezonie kąpielowym 2020 r. wraz z zaleceniami dla samorządów gminnych, organizatorów kąpielisk i osób z nich korzystających.

1. Korzystanie z kąpielisk oraz miejsc wykorzystywanych do kąpieli w dobie pandemii spowodowanej SARS-CoV-2 i związane z tym ryzyko infekcji dotyczy zasadniczo dwóch odrębnych obszarów zagrożeń związanych z:

- nadmiernym zagęszczeniem osób przebywających na plaży, pomostach kąpieliska i korzystaniem z dostępnej w jego obrębie infrastruktury,
- jakością wody i prawdopodobieństwem jej zanieczyszczenia, a tym samym ryzykiem szerzenia się zakażenia drogą wodną, głównie przez inhalację aerozolu powstającego z rozpryskiwanej wody, który może zawierać cząstki wirusa.

W obu przypadkach istotne jest przeciwdziałanie szerzeniu się infekcji drogą kropelkową i przez bezpośredni kontakt.

2. Zgodnie z aktualnym stanem wiedzy, ryzyko szerzenia się infekcji SARS-CoV-2 poprzez wodę jest oceniane jako bardzo niskie. Dotyczy to przede wszystkim wód poddawanych dezynfekcji, w tym wody przeznaczonej do spożycia i wody w basenach kąpielowych. W przypadku naturalnych wód powierzchniowych (nie poddawanych dezynfekcji i uzdatnianiu), nieliczne doniesienia wskazują że źródłem zanieczyszczenia wody SARS-CoV-2 może być kał osób zakażonych tym wirusem, a skażona woda może być potencjalnym nośnikiem narażenia ludzi, przede wszystkim jeśli wytwarzane są aerozole. Z przeglądu dotychczasowych prac badawczych dotyczących SARS-CoV-2 wynika, że:

- nie wykazano dotychczas obecności tego wirusa w wodach powierzchniowych ani podziemnych, jak również nie potwierdzono jego szerzenia się poprzez wodę. Dowody na obecność w środowisku wodnym innych wirusów z rodziny *Coronaviridae* są również skąpe;
- wirus ten był izolowany z odchodów osób zakażonych, jak również ze ścieków, jednak jego cząstki nie wykazywały potencjału zakaźnego (w części przypadków izolowano jedynie RNA wirusa);
- brak prac badawczych oceniających zachowanie aktywności przez cząstki wirusa SARS-CoV-2 w wodzie kąpielisk o różnej charakterystyce (temperatura, pH, zasolenie itp.);
- brak dokładnych danych dotyczących przeżywalności SARS-CoV-2 w środowisku wodnym, przyjmuje się jednak, że jest ona zbliżona do wykazywanej przez inne koronawirusy, ulegające w tych warunkach inaktywacji znacząco szybciej w porównaniu z wirusami bezotoczkowymi o potwierdzonej transmisji poprzez wodę;
- czynnikiem środowiskowym mającym istotny wpływ na zachowanie aktywności cząstek wirusa jest temperatura. W temperaturze 23-25°C liczba aktywnych cząstek wirusa ulega zmniejszeniu wyraźnie szybciej niż w temperaturze 4°C.

Podsumowując powyższe dane, należy stwierdzić, że mimo iż woda w kąpieliskach nie jest dezynfekowana, a cząstki SARS-COV-2 mogą przenikać do wody wydalane wraz z kroplami wydzieliny dróg oddechowych osób zakażonych lub wraz z ich odchodami, ewentualnie wraz ze ściekami, dostępne obecnie dane nie wskazują na możliwość szerzenia się zakażeń SARS-CoV-2 poprzez wodę w kąpieliskach. Przypisuje się to głównie bardzo znacznemu rozcieńczeniu cząstek wirusa w wodzie, zdecydowanie większemu w porównaniu z basenami kąpielowymi, ich niestabilności w tych warunkach oraz niewielkiego ryzyka ich zainhalowania (krople wody powstające w wyniku jej rozpryskiwania podczas kąpieli i pływania są stosunkowo duże i ciężkie, w związku z czym szybko opadają). Ta ostatnia kwestia jest przedmiotem niejednoznacznych ocen.

3. Największe ryzyko szerzenia się zakażenia SARS-CoV-2 stwarza wspólne przebywanie wielu osób na relatywnie niewielkiej przestrzeni i ich bliski kontakt, sprzyjający transmisji zakażenia drogą kropelkową oraz przez bezpośrednią styczność. Dotyczy to zarówno osób korzystających z kąpieli, jak i przebywających na plaży/ pomostach. Ochrona przed nadmiernym zagęszczeniem osób korzystających z kąpieliska i umożliwienie zachowania dystansu ~2 m od osób postronnych przez cały czas pobytu w obiekcie obok przestrzegania higieny osobistej jest podstawowym warunkiem bezpiecznego z nich korzystania i ochrony przed szerzeniem się zakażenia SAR-CoV-2.

Stosowane w tym celu rozwiązania muszą być dostosowane do charakteru poszczególnych kąpielisk, które różnią się znacznie wielkością akwenów, nad którymi są zlokalizowane, wielkością plaży, dostępnością infrastruktury i charakterem otoczenia. Warunek ten jest stosunkowo prosty do spełnienia w przypadku typowych kąpielisk ogrodzonych, z wyznaczonym i kontrolowanym wejściem odwiedzających na podstawie sprzedawanych biletów. Rozwiązanie takie pozwala regulować ilość osób przebywających na terenie kąpieliska, tak, aby na każdą z nich przypadało co najmniej 6 m² powierzchni. O ograniczeniach tych należy poinformować na tablicy informacyjnej przed kąpieliskiem, a także na stronie internetowej kąpieliska, jeśli taką posiada. Zawarta tam informacja powinna dotyczyć wszelkich innych zaleceń i ograniczeń, związanych z korzystaniem z kąpieliska, w tym:

- nie korzystania z kąpieliska w przypadku złego samopoczucia i podwyższonej ciepłoty ciała,
- wezwanie do zachowania dystansu społecznego i minimalnej odległości od osób postronnych wynoszącej 2 metry na całym obszarze obiektu, także podczas kąpieli w wodzie (z wyłączeniem osób pozostających we wspólnym gospodarstwie domowym),
- unikania zatłoczonych plaż / miejsc na terenie kąpieliska,
- zasłaniania ust i nosa przy przemieszczaniu się w obiekcie - poza miejscem plażowania i kąpielą w wodzie,
- szczególnie starannego zasłaniania ust i nosa (z użyciem chusteczki) podczas kaszlu i kichania,
- korzystania z własnego sprzętu turystycznego, przyborów toaletowych (koce, pledy, leżaki, maty, ręczniki, sprzęt do nauki lub ułatwienia pływania, sprzęt ochronny),
- dbałości o higienę rąk - częstego mycia rąk wodą z mydłem oraz ich dezynfekcja, obowiązkowo po skorzystaniu z toalety, także po kontakcie z wszelkimi powierzchniami/ urządzeniami publicznego użytku,
- zachowanie czystości w otoczeniu, segregacja odpadów do właściwych pojemników,
- bardzo ostrożne podejście do uprawiania sportów wodnych, które często wiążą się z naruszeniem dystansu społecznego wobec innych osób i rozpryskiwaniem wody na inne kąpiące się osoby.

4. Pozostałe rozwiązania przy wejściu na teren tego rodzaju kąpieliska przedstawiają się analogicznie jak w przypadku obiektów basenowych.

Kluczowe elementy to:

- utrzymanie dystansu społecznego podczas oczekiwania na wejście na teren obiektu,
- czytelne wyznaczenie strefy oczekiwania dla osób oczekujących na zakup biletu (pisemna informacja – komunikat, taśmy naklejane na chodniku lub podłodze w wymaganych odległościach), oddzielenie od klientów osoby sprzedającej bilety przegrodą z przezroczystego tworzywa, niezależnie od zasłonięcia ust i nosa maseczką lub przyłbicą,
- preferowanie płatności bezgotówkowych,
- personel obecny na terenie kąpieliska podczas przemieszczania się po jego terenie i prac porządkowych także powinien przestrzegać zasady zasłaniania ust i nosa, nosić rękawice jednorazowe podczas sprzątania i dezynfekcji powierzchni oraz przestrzegać zasad dystansu społecznego,
- przy wejściu na teren kąpieliska, w przebieralniach, toaletach, kioskach należy rozmieścić w widocznych miejscach czytelnie oznakowane pojemniki z płynem do dezynfekcji rąk, na bieżąco uzupełnianym w ciągu dnia w miarę zużycia,
- wszelkiego rodzaju sprzęt lub elementy wyposażenia przeznaczone do ogólnego użytku powinny być zredukowane do minimum; te które pozostawiono (ławki, krzesła, poręcze, uchwyty, klamki, wyłączniki, przyciski), powinny być dezynfekowane środkiem wirusobójczym codziennie przed otwarciem obiektu i wielokrotnie w ciągu dnia,
- z terenu kąpieliska należy usunąć lub unieruchomić dodatkowe atrakcje, także przeznaczone dla dzieci, lub przynajmniej skutecznie uniemożliwić korzystanie z nich i kontakt z nimi, zamieszczając oprócz tego czytelną informację pisemną lub /i piktogram w pobliżu takiego urządzenia,
- nie wypożyczać sprzętu sportowego i turystycznego; ostrzec odwiedzających kąpielisko przed użyczeniem własnego sprzętu innym osobom lub przed korzystaniem ze sprzętu innych osób. Jest to niedopuszczalne bez uprzedniej gruntownej dezynfekcji, jako że może stanowić drogę transmisji zakażenia,
- sprzęt ratowniczy po interwencji należy każdorazowo starannie umyć i poddać dezynfekcji środkiem wirusobójczym,
- obowiązuje częsta kontrola i utrzymanie rygorystycznej czystości w toaletach i łazienkach, z dezynfekcją urządzeń sanitarnych co najmniej 3x w ciągu dnia, wyposażeniem w mydło do mycia rąk, papierowe ręczniki lub suszarki do rąk, kosze na odpady. Wnętrze kabin toalet przenośnych również należy codziennie poddawać dezynfekcji, a uchwyty u drzwi i sanitariat – 3x dziennie.
- w przypadku toalet przenośnych należy skrupulatnie przestrzegać ustalonego terminu ich opróżniania i niezwłocznie interweniować w razie opóźnienia. Należy też pilnować, aby nie dochodziło do przepełnienia koszy na odpady i zalegania odpadów na terenie kąpieliska.

Powyższe zalecenia wynikają z zagrożeń specyficznie związanych ze stanem pandemii. Niezależnie od tego obowiązuje nadzór nad jakością wody prowadzony według stałych zasad.

5. Zastosowanie powyższego mechanizmu nie wszędzie jest możliwe. Szczególne wyzwania stwarzają kąpieliska nadmorskie, których plaże miewają kilka kilometrów długości, bywają tłumnie odwiedzane (liczba odwiedzających w sezonie może dochodzić do kilkudziesięciu tysięcy dziennie – liczba porównywalna z publicznością na dużym stadionie) i na które wstęp nie jest kontrolowany/ ograniczany. Znaczna długość plaży stwarza możliwość odpoczynku wielu odwiedzającym, którzy jednak wykazują tendencję do gromadzenia w jak najmniejszej odległości od wejścia na plażę. Problem może stanowić zapewnienie odpowiedniej ilości sanitariatów i toalet, możliwości umycia i/lub dezynfekcji rąk oraz przestrzeganie wymagań sanitarnych w obiektach gastronomicznych.

Z punktu widzenia zagrożenia epidemicznego ten rodzaj kąpielisk budzi największe obawy, a ich ewentualne otwarcie powinno być poprzedzone szczególnie wnikliwą analizą sytuacji epidemiologicznej i starannymi przygotowaniem, ograniczającymi ryzyko. Ocena sytuacji epidemiologicznej powinna mieć zarówno wymiar ogólny, dotyczący całego kraju i trendów w tym zakresie, jak również dotyczyć poziomu lokalnego, na szczeblu powiatu, gminy i miejscowości, na terenie której zlokalizowane jest kąpielisko. Niezbędne jest też upewnienie się, że obiekty hotelarskie i gastronomiczne na terenie powyższych miejscowości, zwłaszcza najbardziej uczęszczanych przez turystów, spełniają aktualne wymagania sanitarne.

W kąpieliskach tych szczególnie dużym problemem jest zachowanie przez odwiedzających zasad dystansu społecznego, bezwzględnie koniecznego zarówno na plaży, jak i podczas kąpieli w morzu. Utrzymanie odległości ~2 metrów od osób postronnych wymaga zapewnienia min. 6 m² powierzchni na każdego użytkownika, co może być trudne do skutecznego zapewnienia i wyegzekwowania w praktyce. Poza zachęcaniem do tego użytkowników kąpielisk przez odwoływanie się do ich własnej odpowiedzialności i bezpieczeństwa w komunikatach dźwiękowych (celowe może być zapewnienie takich możliwości, jednak bez zakłócania odpoczynku) oraz na tablicach informacyjnych umieszczonych przy wejściu na plażę i na stronach internetowych miejscowości wypoczynkowych, można rozważyć rozwiązania ułatwiające większe rozproszenie turystów na plaży. Należą do nich na przykład podział plaży na sektory z przybliżonym określeniem optymalnej liczby korzystających z nich osób przy wejściu na każdy z nich. Należy jednocześnie zadbać o zapewnienie kąpiącym się ochrony ratowników. Wejścia na plażę powinny zapewniać możliwość bezproblemowego wchodzenia na teren i opuszczania jej przy zachowaniu dystansu społecznego i unikaniu tłoku. Pożądane jest prowadzenie obserwacji wejść na plażę, liczenie wchodzących i opuszczających ją osób w celu orientacyjnej oceny liczby osób przebywających w danym sektorze plaży i dokumentowanie jej, aby możliwe było uwzględnienie tej informacji w analizie danych epidemiologicznych. Optymalnie byłoby, aby na plaży przebywało ok. 1/3 przeciętnej dziennej liczby odwiedzających z typowego sezonu letniego, zwłaszcza w początkowym okresie otwarcia kąpieliska. Obowiązują analogiczne zalecenia dotyczące dostępności toalet, utrzymywania ich w czystości i regularnego dezynfekowania – min. 3x dz., dbałości o higienę rąk z możliwością ich mycia mydłem i wodą, korzystania z własnego sprzętu turystycznego i do ułatwiania pływania oraz dezynfekcji wszelkiego wyposażenia do publicznego użytku (zaleca się unikanie jego stosowania lub zredukowanie do minimum, podobnie jak wszelkiego rodzaju atrakcji wodnych i sprzętu do zabaw dla dzieci). Osoby korzystające z kąpielisk mogą niechętnie przestrzegać zalecenia zasłaniania ust i nosa. Nie jest ono zalecane podczas kąpieli w wodzie. Jeśli utrzymanie wymaganych odległości między osobami postronnymi jest możliwe, a zwłaszcza jeśli na plaży znajduje się niewiele osób, można zaakceptować odstępstwo od noszenia maseczki w miejscu plażowania. Zakrywanie ust i nosa jest natomiast celowe przy przemieszczeniu się po plaży. Ostateczne ustalenia w tym zakresie należy odnosić do ogólnych i aktualnych wytycznych dot. stosowania maseczek ochronnych w trakcie przemieszczania się po terenach otwartych.

6. Innego rodzaju problemy stwarzają tak zwane miejsca okazjonalnie wykorzystywane do kąpieli, które zgodnie z definicją są wykorzystywane przez nie więcej niż 30 dni w sezonie kąpielowym, a ponadto będąc miejscami wydzielonymi i oznakowanymi nie są jednocześnie kąpieliskiem, co oznacza, że nie są wykorzystywane przez znaczną liczbę kąpiących się. Tym samym nie powinny one stwarzać szczególnych problemów w utrzymaniu dystansu społecznego przez kąpiących się. W miejscach okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli podstawowe znaczenie obok standardowego nadzoru sanitarnego jest poinformowanie odwiedzających o zagrożeniu stwarzanym przez SARS-CoV-2 i związanej z tym konieczności powstrzymania się od korzystania z kąpieli w razie złego samopoczucia i podwyższonej ciepłoty ciała, unikania zatłoczonej plaży – dla własnego bezpieczeństwa, zachowania odległości min. 2 metrów od osób postronnych na obszarze całego obiektu, unikania kontaktów i rozmowy z osobami postronnymi, korzystania wyłącznie z własnego sprzętu turystycznego i nie udostępniania go innym osobom, dbałości o

higienę rąk i ich częstego mycia wodą i mydłem i/lub dezynfekcji, zasłaniania ust i nosa poza miejscem plażowania i kąpielą w wodzie, zachowania czystości otoczenia. Informacja ta powinna być zamieszczona w czytelnej formie na tablicy przy wejściu na teren obiektu. Wzmianka o unikaniu zatłoczonej plaży jest istotna, ponieważ w praktyce w miejscach takich zdarza się duże zagęszczenie odwiedzających, przede wszystkim podczas upalnej pogody, w letnie soboty i niedziele. Należy wtedy częściej niż zwykle sprawdzać stan czystości miejsca okazjonalnie wykorzystywanego do kąpieli.

Instytut pragnie podkreślić, że niniejsze stanowisko należy traktować w formie zaleceń i nie rozstrzyga ono o możliwości otwarcia kąpielisk ani o jego ewentualnym terminie. Decyzja ta wymaga powiązania z aktualną sytuacją epidemiologiczną, zarówno w skali kraju, jak i na szczeblach lokalnych oraz aktualnymi trendami w tym zakresie. Należy też wziąć pod uwagę, że otwarcie kąpielisk i miejsc okazjonalnie wykorzystywanych do kąpieli powinno być każdorazowo poprzedzone wykonaniem badania wody, potwierdzającego jej odpowiednią jakość. Istotne są tu badania w standardowym zakresie, wynikającym z przepisów prawnych. Należy podkreślić, że nie ma aktualnie uzasadnienia konieczności badania wody w kierunku wykrywania obecności wirusa SARS-CoV-2.